

Αρχαϊκή Περίοδος 700-480 π.Χ.

Μέρος 2^ο

Γλυπτική
Κούροι και Κόρες

Μνημειακή πλαστική

- ◉ **Κούρος** = νέος άνδρα και **Κόρη**= νέο ανύπαντρο κορίτσι.
- ◉ Κούροι ονομάζονται τα όρθια αγάλματα νέων, που εικονίζονται κατά κανόνα γυμνοί για να προβληθεί το σφριγηλό τους σώμα (υπάρχουν όμως και κάποιες εξαιρέσεις), και κόρες τα όρθια αγάλματα νεαρών γυναικών ή κοριτσιών, που εικονίζονται πάντοτε ντυμένες με πολυτελή ρούχα που φέρουν πλούσιο χρωματιστό διάκοσμο. Σε όλες τις περιπτώσεις τα κυρίαρχα στοιχεία είναι η νεότητα, η ομορφιά και ο πλούτος.
- ◉ Προσφέρονται ως **αναθήματα**, δηλ. αφιερώματα, φτιαγμένα για να ευχαριστήσουν τον θεό/ά, αλλά και για να προβάλουν τον πλούτο και τη δόξα των αναθετών που τα είχαν στήσει. Ή χρησιμοποιούνται ως **επιτύμβια μνημεία** καθώς στήνονταν επάνω σε τάφους νέων αριστοκρατών.
- ◉ Τα χαρακτηριστικά των Κούρων συμπίπτουν με εκείνα του Απόλλωνα, που είναι ο θεός της μουσικής, της μαντικής αλλά και των τελετών μετάβασης των νεαρών αγοριών στην εφηβεία. Οι Κούροι παριστάνουν άλλοτε θεούς και άλλοτε θνητούς ή ήρωες.

Σχέση αιγυπτιακής και ελληνικής γλυπτικής

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγαλματικού τύπου του κούρου φανερώνουν ότι ήρθε στην Ελλάδα από την Αίγυπτο. Οι Έλληνες τροποποίησαν το αιγυπτιακό σύστημα, εισάγοντας μια σειρά από μικρές ασυμμετρίες, που κάνουν τους ελληνικούς κούρους να μην είναι ούτε απόλυτα συμμετρικοί ούτε απόλυτα μετωπικοί, αλλά να στρέφουν ανεπαίσθητα προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά, να έχουν δηλαδή αυτό που ονομάζουμε «λανθάνουσα κίνηση».

Επίσης, οι ελληνικοί κούροι είναι γυμνοί, ενώ οι αντίστοιχες αιγυπτιακές μορφές έχουν πάντοτε ένα ύφασμα τυλιγμένο γύρω από τους γλουτούς και τα γεννητικά τους όργανα.

Τα αιγυπτιακά ανδρικά αγάλματα αποτελούν συνήθως σειρές και είναι τοποθετημένα το ένα δίπλα στο άλλο σε προσόψεις μνημειακών κτηρίων, ακουμπώντας με την πλάτη στον τοίχο· ακόμη και όταν είναι ελεύθερα, έχουν στο πίσω μέρος ένα ισχυρό στήριγμα. Αντίθετα, οι ελληνικοί κούροι δεν στηρίζονται πουθενά, αλλά είναι όλοι τους περίοπτοι και στημένοι ελεύθερα στον χώρο.

Δαιδαλική περίοδος 680-620 π.Χ.

- Συνένωση ανατολικών στοιχείων με τις κατακτήσεις της γεωμετρικής περιόδου. Παίρνει το όνομά της από τον κρητικό Δαίδαλο, που σύμφωνα με τον μύθο ήταν ο πρώτος που κατασκεύασε σπουδαία αγάλματα.
- **Δαίδαλος** σημαίνει κατεργασμένος με επιδεξιότητα. Το επίθετο **δαίδαλα** το έδιναν σε ξύλινα κατασκευάσματα.
- Μεγάλα λίθινα αγάλματα, όρθια ή καθιστά, στη δαιδαλική περίοδο είναι γυναικεία. Τα ανδρικά αγάλματα της ίδιας εποχής (κυρίως χάλκινα έργα) έχουν μικρό σχετικά μέγεθος.
- Κύρια χαρακτηριστικά:
 - Τριγωνικό πρόσωπο με τα μαλλιά να πέφτουν δεξιά και αριστερά από τους ώμους σε πλεξούδες.
 - Στενή μέση.
 - Το ένα χέρι είναι κολλημένο στο μηρό, το άλλο στο στήθος για τις Κόρες. Τα δύο χέρια ακουμπούν στους μηρούς για τους Κούρους.
 - Η στάση είναι αυστηρά μετωπική, με τα δύο σκέλη κολλητά και παράλληλα.

Η κυρία της Auserre, ύψος 65 εκ. 640-630 π.Χ.,
ασβεστόλιθος, Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου

Χρωματική αναπαράσταση από το University of Cambridge

Λεπτομέρεια από
την κυρία της Auserre

- Αναπαράσταση νέου που στην καλύτερη στιγμή της ζωής του, γεμάτη ζωντάνια και σφρίγος μπορεί να τοποθετεί είτε ως ανάθημα στα ιερά ή στους τάφους είτε ως εικόνα του ίδιου του θεού.
- Ως το 570 π.Χ. ο Κούρος στέκεται κατενώπιον (δηλ. στέκεται προς τα εμπρός). Τα αγάλματα έχουν έντονες αιγυπτιακές επιδράσεις. Προβάλλει το αριστερό πόδι, ενώ τα χέρια ακουμπούν στους μηρούς με τα δάχτυλα σφιγμένα σε γροθιές. Το σώμα είναι γυμνασμένο, τα μαλλιά μακριά πλεγμένα σε πλεξούδες που πέφτουν δεξιά και αριστερά στο λαιμό. Το πρόσωπο είναι μεγάλο και τριγωνικό. Έχει ένα ελαφρύ χαμόγελο γνωστό ως «αρχαϊκό μειδίαμα».

Πρώτοι μεγάλοι Κούροι της Νάξου

- Ο κολοσσός των Ναξίων. Ανάθημα. Τεράστιος μαρμάρινος κούρος με ύψος λίγο μεγαλύτερο από 9 m, που εικονίζει πιθανότατα τον Απόλλωνα. 600 π.Χ.

Άγαλμα του μεγάλου θεού της Νάξου, του Διονύσου,
πρώτο τέταρτο του 6^{ου} αι. που εικονίζεται γενειοφόρος και
ντυμένος με ιμάτιο, 6 μ. μήκος

Κούρος του Σουνίου 600-580 π.Χ. 3μ. ύψος,
ανάθημα στο ιερό του Ποσειδώνα

Επιτύμβιος Κούρος της Νέας Υόρκης
από την Ανάβυσσο της Αττικής 600-590 π.Χ.

Κούροι και Κόρες από το 570 μέχρι το 520 π.Χ.

Η αντικατάσταση της βασιλείας από την αριστοκρατία και αργότερα από την ολιγαρχία δεν ήταν ικανή να σταματήσει τις κοινωνικές αναταραχές. Σε πολλές πόλεις την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύτηκαν οι τύραννοι. Ο πλούτος είναι συγκεντρωμένος σε λίγα χέρια και ένα μέσο για την επίδειξή του ήταν και τα γλυπτά.

Την περίοδο αυτή ο τύπος του κούρου δεν παρουσιάζει καμιά αλλαγή στη στάση. Παρατηρούνται όμως κάποιες αλλαγές στις αναλογίες και μια προσπάθεια για ρεαλιστικότερη απεικόνιση. Τα μέρη του σώματος αποδίδονται με μεγαλύτερη ακρίβεια. Τα αυτιά δεν είναι ελικοειδή αλλά μοιάζουν περισσότερο με αυτιά. Οι κοιλιακοί μύες αρχίζουν να χωρίζονται σε δύο τμήματα κι όχι σε τρία ή τέσσερα όπως παλιότερα.

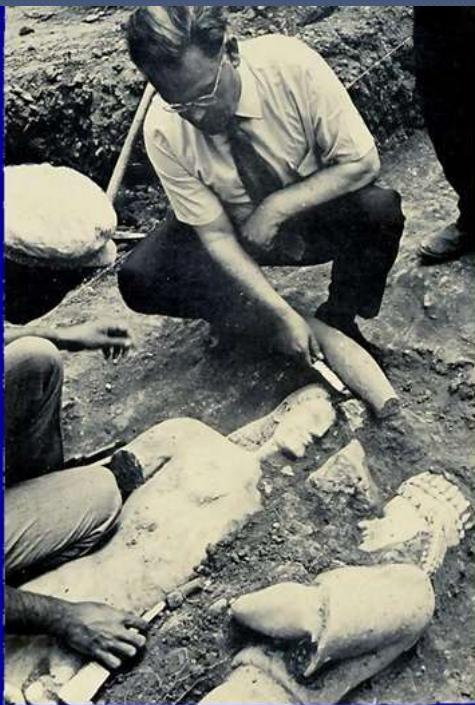
Ο τύπος της κόρης παρουσιάζει περισσότερες αλλαγές. Το φόρεμα παύει να είναι μια επίπεδη επιφάνεια με εγχάρακτη διακόσμηση και γίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρον με τις πτυχώσεις του χιτώνα, του ιματίου, του πέπλου και του επιβλήματος. Η νέα αυτή «μόδα» ξεκινά από την Ιωνία και σιγά σιγά κυριαρχεί σ' όλο τον ελλαδικό χώρο.

Επιτύμβιος Κούρος της Βολομάνδρας, Μεσόγεια Αττικής,
550 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

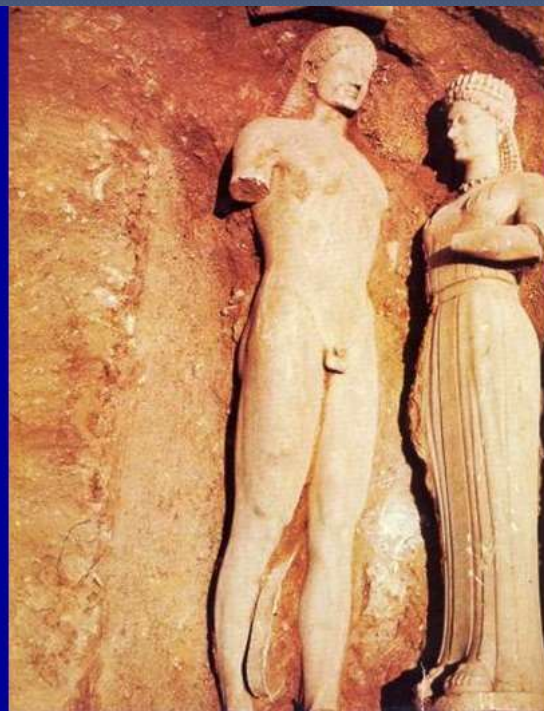

Επιτύμβιος Κούρος της Μερέντα
540-530 π.Χ.

**ανασκαφή και αποκάλυψη της
Φρασίκλειας και του Κούρου
στον αρχαίο Μυρρινούντα
(Μερέντα) της Αττικής**

**ο κούρος και η Φρασίκλεια,
έργο του Αριστίωνα από την Πάρο
(περ. 550 π.Χ.)
στον αρχαίο Μυρρινούντα
(Μερέντα) της Αττικής**

Κόρη από την Κερατέα Αττικής, η λεγόμενη “θεά του Βερολίνου”, γύρω
στο 570 π.Χ. Βερολίνο, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz,
Antikensammlung.

Κόρη από τον τάφο της Φρασίκλειας στη Μερέντα Αττικής,
560-550 π.Χ. Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Κόρη από την Ακρόπολη της Αθήνας, γύρω στο 540 π.Χ.
Lyon, Musée des Beaux Arts (άνω τμήμα).
Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως (κάτω τμήμα).

Κόρη ντυμένη με πέπλο από την Ακρόπολη της Αθήνας,
γύρω στο 530 π.Χ. Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως.

Κούροι και Κόρες από 530 μέχρι 480 π.Χ.

Από το 530 π.Χ. παρατηρείται μια σημαντική αλλαγή.

Οι **κούροι** μετατρέπονται από «ανδρόπαιδες» σε «άνδρες». Το χαρακτηριστικό αρχαϊκό μειδίαμα σιγά σιγά θα υποχωρήσει και θα εξαφανιστεί προς τέλος της αρχαϊκής περιόδου. Ο κούρος θα έχει πια το ένα πόδι λυγισμένο και θα ανασηκώνεται με άνεση, με συνέπεια το βάρος του σώματος να μετατοπίζεται στο άλλο πόδι. Αυτό σημαίνει ότι θα επηρεαστεί η στάση ολόκληρου του σώματος, των γοφών, των ώμων, του στήθους, του κεφαλιού. Τα μαλλιά θα είναι κοντά και γενικότερα ο κούρος δε θα απεικονίζει νέο, αλλά άνδρα.

Ανάλογες αλλαγές έχουμε και στις **κόρες**. Το μειδίαμα αντικαθίσταται από μια πιο ήρεμη έκφραση ή ακόμη και μουτρωμένη. Εξαιτίας αυτής της αυστηρότητας τα μεταβατικά αυτά χρόνια από την αρχαϊκή τέχνη ως την κλασική είναι γνωστά στην ιστορία της τέχνης με την ονομασία «**αυστηρός ρυθμός**».

Κούρος της Αναβύσσου ή Κούρος του Κροίσου, 530 π.Χ.

Το όνομα Κροίσος αναφέρεται στο επιγραμματικό κείμενο που είναι σκαλισμένο στη βάση του:
«Στάσου και θρήνησε δίπλα στο μνήμα του πεθαμένου Κροίσου,
που πολεμούσε στην πρώτη γραμμή όταν τον εξολόθρεψε ο μανιασμένος Άρης».
Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Απόλλωνας του Πειραιά, χάλκινο λατρευτικό άγαλμα.
530-520 π.Χ.

Αριστόδικος, 500 π.Χ.
Επιτύμβιο άγαλμα από παριανό μάρμαρο,

Ο Κούρος που βρέθηκε στην Κερατέα θεωρείται ως έργο ορόσημο στην εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής και είναι το τελευταίο της σειράς των Κούρων.

Άγαλμα παιδιού από την Ακρόπολη της Αθήνας (“παιδί του Κριτίου”), 480-470 π.Χ. Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως.

Το στήσιμο των ανθρώπινων μορφών που αντιπαραθέτει μια σταθερή και μια χαλαρή πλευρά του σώματος, δηλώνοντας έτσι τη δυνατότητα για κίνηση, λέγεται *contrapposto* και χαρακτηρίζει την αρχαία ελληνική τέχνη από το 480 π.Χ. και έπειτα.

Με το άγαλμα αυτό ολοκληρώνεται η εξέλιξη του αρχαϊκού κούρου και ξεκινά η κλασική εποχή.

Κεφάλι νέου από την Ακρόπολη της Αθήνας (“ξανθός έφηβος”),
490-480 π.Χ. Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως.

Κόρη από την Ακρόπολη 682, 530-520 π.Χ.
Μουσείο Ακροπόλεως

Εδώ βλέπουμε τη μετάβαση από την εικόνα μιας κοπέλας σε αυτή μιας γυναίκας. Το χτένισμα είναι πολύ εντυπωσιακό, οι πτυχώσεις του υφάσματος διαφορετικές για κάθε μεριά του σώματος, το ύφασμα μοιάζει σαν να κολλά πάνω του.

Κόρη από την Ακρόπολη 674, 500 π.Χ.
Μουσείο της Ακροπόλεως

Υποχώρηση του μειδιάματος, σοβαρή έκφραση

Κόρη από την Ακρόπολη της Αθήνας: Ανάθημα του
Ευθυδίκου, 490-480 π.Χ. Αθήνα, Μουσείο Ακροπόλεως.

Τα χαρακτηριστικά του προσώπου και η σχέση του σώματος με το ένδυμα έχουν αλλάξει εντελώς. Αντί για τη χαριτωμένη έκφραση με το ανεπαίσθητο μειδίαμα των παλαιότερων κορών, βλέπουμε ένα πρόσωπο αυστηρά δομημένο, με έντονη πλαστικότητα, από το οποίο αποκομίζουμε την αίσθηση μιας απόμακρης σοβαρότητας.

Αντίθετα με τις άλλες κόρες δεν φορά κανέναν κόσμημα παρά μόνο μια απλή ταινία στα μαλλιά.

Τα ενδύματα πάλι, παρά την προσεκτική απόδοση των πτυχών, δεν έχουν αυτόνομο όγκο, αλλά κολλούν σαν μια δεύτερη επιδερμίδα επάνω στο σώμα, τονίζοντας την ανατομία του νεαρού κοριτσιού. Είναι σαφές ότι εδώ εμφανίζεται μια διαφορετική αντίληψη για την απεικόνιση του ανθρώπινου σώματος, στην οποία η δεξιοτεχνία του γλύπτη υποτάσσεται στη μελέτη της ανατομίας και της κίνησης.

Η αντίληψη αυτή είναι συνέπεια πρωτοποριακών αναζητήσεων, οι οποίες ανοίγουν μια καινούργια εποχή για την ελληνική τέχνη, που την ονομάζουμε *κλασική*.

